

SOSYAL ADALET TARTIŞMALARINDA MANİPÜLASYON ve GERÇEKLER

Bülent FALAKAOĞLU*

Rakamların, istatistiklerin ideolojinin esiri olmadığını, gerçekleri ifade ettiğini düşünenler sosyal olayları matematikle konuşmayı tercih ederler. Bu düşüncenin sahiplerine göre üretim, bölüşüm, tüketim meseleleriyle ilgilenen iktisat bilimine matematik ne kadar nüfuz ederse, ideoloji bu bilim dalından o kadar uzaklaşır. Böyle düşünenler için rakamlar, istatistikler, ispatlanabilirlik kutsal bir öneme sahiptir.

Oysa rakamlar, istatistikler ideolojik içeriğe de sahiptirler. Gösterdikleri kadar saklarlar da. "Objektif" kuralları olduğu iddia edilen rakamlar düşünce süreçlerini rahatlıkla tutsak alabilir. Liberal iktisatçıların ideolojilerden arınmış, tamamen objektif bilim yaptığını iddia etmeleri ya da öyle sanmalarına rağmen son derece ideolojik bir yaklaşım sergilemeleri bundandır.

Rakamların tek gerçek olduğu yutturmacasına hükümet yetkilileri sık sık başvuruyor. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ulusa sesleniş konuşmalarında, partisinin kongrelerinde, demeçlerinde rakamlarla güzel tablolar çizme örneklerine rastlanıyor. Söz konusu yöntem bakanlar da sık sık başvuruyor. Örnek, Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Ali Babacan'ın makro ekonomik gelişmeler konusunda Hazine Müsteşarlığı'nda yaptığı, 17 Nisan 2006 tarihli basın toplantısı... İşin gerçeklerinin göstergelerde gizli olduğunu söyleyen Babacan şunları söylemişti: "Türkiye ekonomisindeki bunca iyi gelişmeye rağmen, ardı arkasına rekor rakamlar açıklanırken, kendi yatırımcımız Türkiye'ye rekor seviyede yatırım yaparken, dünyanın dev firmaları gelip, Türkiye'yi yatırım yeri olarak belirlerken, habire olumsuzluk pompalayanlar, habire (bir şeyler kötü gidiyor, bir şeyler olacak) diyenler, bunu yaparken de adeta temsil ettikleri kitlelerin sözcüsümüştü gibi konuları sunanlar, Türkiye'ye kötülük yapıyorlar."

* Evrensel Gazetesi Ekonomi Editörü

Rakamlara göre ülke ekonomisinin durumu oldukça iyi. Hemen şu soruları sormak gerekir: Bu rakamlar kimin için iyi? "Ekonomiyi Borsa'dan, faizden, döviz kurundan ibaret sayanlar için iyi olan bu göstergeler emekçiler için de iyi mi? Borsa, faiz, döviz kuru temelde ideolojik kavramlardır. Sınıfsal içerikleri vardır. İşleyişleriyle de sınıfsal bir işlevi yerine getirirler. Sınıfsal işlevlerini yerine getirirken emekçileri ne hale getiriyorlar acaba?"

2006 yılı sonu değerlendirme yazılarında, kimi ekonomi yazarlarınca, yukarıda dile getirilen sorulara cevaplar arandı. Bazı yazılarda makro ekonomik göstergelerdeki iyileşmelere paralel olarak emekçiler için de işlerin iyi gittiği iddiaları ortaya atıldı. İddianın sahiplerine göre gelir eşitsizliği azalıyor, orta sınıflar canlanıyordu. Söz konusu tezin sahiplerine göre gelir eşitsizliğini ölçen Gini¹ katsayısının düşüyor olması, gelir eşitsizliğinin azalması anlamına geliyordu. Bu çerçevede yazılan yazılardan biri şöyle deniyordu: "AKP döneminde düşen enflasyon, düşen reel faizler ve yüksek büyüme gibi gelişmelerin gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yapmış olması ihtimal dahilinde. Buna karşılık, eşitsizliği doğrudan azaltan sosyal politikaları da hatırlatmakta yarar var. Son iki yılda emekli maaşlarında ve asgari ücrette yaklaşık yüzde 30 reel artış gerçekleşti. Aynı yardımlarda belirgin artışlar oldu. Keza Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'ndan Dünya Bankası'nın katkılarıyla 2004'te yaklaşık bir milyon kişiye çeşitli nakdi yardımlar yapıldı. Anketlerde AKP oy desteğinin yüzde 35'in altına düşmemesini şaşırtıcı bulanlar var. Gelir eşitsizliğindeki iyileşmeler dikkate alınırsa, anket tahminlerinin pek de o kadar şaşırtıcı olmayabileceği söylenebilir."

Gelir dağılımında bir düzelme, sosyal adalette bir iyileşme olduğu iddiaları doğru mudur? Sermayenin "rekabet ve verimlilik" söylemleriyle emek sömürüsünü yoğunlaştırdığı, işçileri, tarım kesimini, hatta küçük sermaye çevrelerini baskıladığı, Türkiye'nin kendi Çin'ini yaratması gerektiğinin vurgulandığı bir dönem-

---

1 Gini: Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülüyor. Bu nedenle hane düzeyinde toplanan gelirler bireysel gelirlere dönüştürülmek zorunda. Bunun basit yolu toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölmektir. Yani aile 5 kişilikse ailenin geliri 5'e bölünerek bireysel gelir bulunur. Ancak bu basit yöntemle yapılan ölçüm, yazı içerisinde değinildiği gibi, bazı sorunları içeriyor. Bu nedenle bireysel gelirler, "bireysel eşdeğer gelir ölçüğü" tabir edilen istatistik tekniklerle "düzeltilmiş" gelirlere dönüştürülür. Hesaplar bu düzeltilmiş gelirler üzerinden yapılır. Gini sıfır ise mutlak adalet, Gini 1 değerini almışsa da mutlak adaletsizlik olduğu varsayılır. Ölçümlerde 0 ile 1 arasında bir değer çıkar. Gini katsayısı 0.6 ise bu Gini'si 0.3 değerli bir dağılıma göre iki misli adaletsizlik anlamına gelir. Marksist iktisatçıların dışında kalan iktisatçıların en çok kullandığı ölçüt Gini ölçütüdür.

de, sosyal adalet gerçekleşti mi! Sorunun yanıtını bulabilmek için iddiaların dayandığı matematik temele yakından bakılmalı.

Gini Gerçekçi mi?

Gelir dağılımının düzeldiğini iddia edenlerin yöntemi şöyle. Hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölüyorlar. Haneler arası kıyaslama yapıyorlar. Örneğin 800 birim gelir elde eden 4 kişilik ailenin fert başına geliri 200 birim. Bu bölmede bir sorun var. Örneğin 100 birim gelir elde eden iki kişilik ve 150 birim gelir elde eden üç kişilik iki hane olsun. Her iki hanede fert başına düşen gelir 50 birim. Oysa, üç kişilik hanenin gerçek geliri diğerine kıyasla daha yüksektir. Çünkü, konut, elektrik, ısınma gibi ortak tüketim harcamaları hane büyüklüğü ile aynı oranda artmazlar. Örneğin bir oturma salonunu aydınlatan ampul 3 kişi de, 5 kişi de olsa aynı elektriği yakıyor. Buzdolabı, televizyon gibi eşyaların yaktığı elektrik kişi sayısına göre değişmiyor. Dolayısıyla bireysel gelirleri hane büyüklüğüne göre düzeltilmek gerekir. Ya da çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketirler. Bu nedenle hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerine göre de düzeltme yapmak gerekir.

Nitekim hesaplarda bireysel gelirler, istatistiksel tekniklerle, yukarıda saydığımız sorunlardan arındırılıyorlar. Birçok iktisatçı en adil, en gerçekçi hesaplamanın bu olduğunu düşünüyor. Bu yöntem Gini hesabı adı veriliyor.

Bakılınca, en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş, iyi bir hesap izlenimi veriyor. Sözde adaletli ölçümün "trajedi-komik" örnekleri var. Bu hesaba göre ekonominin kriz yaşadığı dönemlerde dünyada hemen her ülkede gelir dağılımının düzeldiği görülüyor. Yani kriz dönemlerinde üretim azaldığı, insanlar işsiz kaldığı ve perişan olduğu, pasta küçüldüğü için paylaşım daha eşit oluyor. Bu hesapla 2002 yılında, nüfusun yüzde 90'ının üzerinden silindir gibi geçen ekonomik kriz sonrası, yüz binlerce insan işsiz kalırken, on binlerce esnaf kepenk kapatırken büyük çoğunluk fakirlik ortak paydasında buluştuğu için gelir dağılımındaki eşitsizlik azaldı.

Nasıl hesap ama!

Türkiye ekonomisinin yarısından fazlası (yüzde 52) kayıtdışı. Hükümetin ekonomiden sorumlu bakanları Meclis'te bu gerçeği dillendiriyorlar. Kayıtdışı ekonominin bu kadar büyük olduğu bir ülkede ne dar gelirlinin gerçek durumunu ne de orta-üst sınıfların gerçek durumunu kayıtlara dayanılarak oluşturulan istatistiklerden anlayamayız. Bu istatistiklere ve matematik verilere bakarak sosyal durum tespiti

yapamayız. Gini'yle ancak kandırılabiliriz. Dahası kavramların ideolojik içeriğine en iyi örnek 'gini katsayında' bulunabilir.

Rakamlardaki Çiftçi, Esnaf, Memur

"Büyüme, enflasyon, ihracat gibi makro ekonomik göstergeler iyileşiyor ama halka bunlar yansımıyor" eleştirilerine Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan yanıt geldi. Başbakan, 24 Şubat 2001 krizinin 5. yıldönümünde yaptığı "Ulusa Sesleniş"² konuşmasında, iddialı bir çıkış yaptı: "Bu dönemde sadece makroekonomik rakamlarda değil, çiftçimizin, işçimizin, esnafımızın durumunda da gözle görünür iyileşmeler olmuştur."

Başbakan işçinin, memurun, esnafın alım gücünün arttığını rakamlarla bir bir ortaya koyuyor. "Göreve geldiğimiz günden itibaren çalışanlarımızı enflasyona ezdirmemek için maaşlarında enflasyon oranının üzerinde artışlar gerçekleştirerek alım güçlerinde önemli iyileştirmeler sağladık. Üç yıl içinde en düşük maaşlı memurumuzun maaşında yüzde 85, kamu işçimizin maaşında ise yüzde 55 oranında artış kaydedilmiştir. 14. derecenin 2. kademesindeki bir memurumuz maaşıyla 2002 yılı sonunda 100 kg beyaz peynir, 128 litre ayçiçek yağı, 17 adet mutfak tüpü alabiliyordu. 2005 sonu itibarıyla aynı memurumuz maaşıyla 120 kg beyaz peynir, 200 litre ayçiçek yağı, 21 adet mutfak tüpü alabiliyor."

Beyaz peynirin fiyatı, en önemli girdisi sütün fiyatı düşük tutulmuş, işçi ücretleri baskılanmışsa elbette ki düşer. Ziraat odaları, ziraat mühendisleri, üretici sendikasının hesabına göre maliyeti 600 bin lirayı bulan ayçiçeği 485 bin liradan satıldı (2006 yılı verileri). Ayçiçek yağının fiyatı, hammadesi ayçiçeğini üretici iki yıl önceki fiyattan satamıyorsa tabii ki geriler. Başbakanın alım gücünü artırdık diye övündüğü durum, tarım kesimine, işçilere ödettilen faturanın sonucudur. Başbakan Erdoğan'ın övünebileceği bir sonuç değildir.

Seçilen ürüne göre yanılısama yaratılabilir. Emekçilerin durumunu anlamak için başka bir noktadan bakmak gerekir. 2001 krizinde dibe vuran Türkiye ekonomisiyle ilgili birçok gösterge izleyen yıllarda kriz öncesinin oldukça üzerinde bir noktaya yükseldi. Reel ücretler ise hâlâ kriz öncesinin ve kriz yılının altında kalmaya devam ediyor. Türkiye İstatistik Kurumu'nun ücretlerin 1987 yılındaki düzeyini 100 kabul ederek oluşturduğu imalat sanayii reel ücret endeksi 2000 yılında 111.3 düzeyinde bulunuyordu. Yani yaklaşık yüzde 11 artmış görünüyordu.

---

2 Başbakan'ın yazıda alıntı yapılan konuşmasının tamamı "www.bbm.gov.tr" adresli Başbakanlık Basın Merkezi Resmi İnternet Sitesi'nde yer almaktadır.

2001 yılında 95.1'e geriledikten sonra düşmeye devam eden reel ücret düzeyi 2002 yılında 90'a, 2003 yılında ise 88.3'e kadar indi. 2004 yılında nispi bir toparlanmayla 90.4'e yükselen reel ücret endeksi geçen yıl ile 92.3 oldu. Son iki yıldaki toparlanmaya rağmen reel ücretler 2001 yılındaki düzeyine bile ulaşamadı. Yani imalat sanayi sektöründe çalışan işçilerin 2005 yılındaki reel ücretleri 2000 yılındaki düzeyinin yüzde 17 altında seyrediyor.

Başbakan hiç bahsetmese de aynı dönemde sömürü kat be kat arttı. Reel ücretlerin eridiği 2000-2005 yılları arasında imalat sanayi sektöründe çalışan başına verimlilik yaklaşık yüzde 35 arttı. 2000-2005 yılları arasında imalat sanayinde çalışanların sayısı yüzde 5 azaldı. İşçi sayısındaki azalmaya rağmen üretimde yüzde 27'li artış oldu. İhracat ise yüzde 130 büyüdü. Böyle bir tablo karşısında adaleli bir sosyal iyileşmeden bahsedebilmek mümkün değil.

Yukarıdaki verdiğimiz imalat sanayii verileri, sadece özel sektör ele alındığında çok daha kötü bir hal alıyor. Özel sektör işçilerinin reel ücretlerindeki azalma eğilimi devam ediyor. İstatistik Kurumu'nun son açıklamalarına göre, geçen yılın dördüncü üç aylık dönemine göre 2006 yılının aynı döneminde özel sektördeki işçilerin reel ücretleri yüzde 0.1 azaldı. Resmî rakamlara gerek yok aslında. Taşeron uygulamasının hızla yaygınlaştığı üretim sisteminde reel ücretlerin azalması doğaldır! Taşeronluk esir tüccarlığa dönüştü. Sendikalı işçi çalıştırmak istemeyen, işçinin ek ödeme "yükünden", kıdem tazminatından kurtulmak isteyen, işyeri taşeron kullanıyor. Çünkü taşeron sigortasız işçi çalıştırıyor. Taşeron isteğinde işçiyi kapının önüne koyuyor. Yok pahasına, karın tokluğuna işçi çalıştırabiliyor. Çalışanların yüzde 49.8'inin kayıtdışı olduğunu herhalde başbakan da biliyordur.

Reel gelir kaybı ve yaşanan yoksullaşmanın özetini Mustafa Sönmez araştırması ortaya koyuyor (Bkz: Evrensel gazetesi, 3 Mayıs 2007):

"Son yıllarda derinleştirilerek uygulanan sıcak paraya dayalı büyümenin olmazsa olmaz koşulu olan düşük kur politikası, sermayenin emek-sermaye bileşimini emek aleyhine geliştirdi ve düşük kurla yapılan ithalat emeğe tercih edildi. Bu durumun da kamçıladığı yoğun işsizlik, patronlarca emeğin insafsızca kullanımını da getirdi. Sadece imalat sanayine bakıldığında reel ücretlerde son 4 yılda yüzde 25'e varan düşüşler yaşandı.

İmalat sanayiinde Son 4 Yıl

2000=100	2002	2006	%
Üretim	100.4	134.0	33.4
Üretimde Çalışanlar	92.2	94.5	2.5
İşçi başına üretim(Verimlilik)	108.8	141.9	30.4
Kişi Başına Kazanç (Reel TL)	79.7	77.7	-2.4
Birim Ücret (Reel TL)	73.1	54.8	-25.1

(1) 2006 üçüncü çeyrek itibarıyla

TÜİK ve DPT verilerinden hesaplanmıştır.

İmalat sanayiinde üretimin son dört yılda yüzde 33 gibi oldukça yüksek bir artış kaydettiğini görüyoruz. Buna karşılık, üretimde çalışan sayısındaki artış yüzde 2.5'te kaldı. Yani üretim artışı istihdam yaratamadı.

İşgücü yerine makine kullanılarak gerçekleşen üretim artışı sonucunda işgücü başına üretim, yani "verim" hızla arttı. Sektörde çalışanların reel ücretleri, yani enflasyondan arındırılmış, TL cinsinden kazançları ise yüzde 2.4 oranında düştü. Yani işgücü, "verim artışından" hiçbir pay alamadı.

Bu gelişmeler sonucunda imalat sanayiinde bir birimlik üretim için gereken ücret gideri reel olarak yüzde 25 oranında düşmüş. Bu durumda sektörde kârların önemli ölçüde artması beklenirdi. Ancak bu dönemde reel sektörde kârlar da pek artmadı. Bastırılan ücretler, ucuz ihracata, Türkiye'den ithalat yapan başta AB ülkeleri olmak üzere dış sermayedarlara yaradı."

Başbakan övünüyor: "2002 yılında 184 Milyon TL olan asgari ücret, bugün yüzde 107 oranında bir artışla 380 Milyon TL'ye, yani 380 YTL'ye yükselmiştir. Ortalama net asgari ücretle 2002 yılında bunun mukayesesini özellikle hanım kardeşlerimin yapmasını çok önemsiyorum... Burada somut bazı örnekler vermek istiyorum ve nereden nereye geldiğimizi görme bakımından bunlar çok önemli.

Bakınız 2002'nin asgari ücreti ile 187 kg ekmek, 172 kg makarna, 69 kg tavuk eti, 1.445 tane yumurta, 126 kg toz şeker, 29 kg çay alınabiliyordu. Bugün asgari ücret sahibi vatandaşlarımız ellerine geçen parayla 320 kg ekmek, 337 kg makarna, 144 kg tavuk eti, 3.459 tane yumurta, 185 kg toz şeker ve 47 kg çay alabilmektedirler."

Başbakana "ekmek fiyatları son yıllarda hiç artmadı, tavuk eti kıyaslaması yaptığınız dönemde tavuk gribi dolayısıyla fiyatlar düşüktü. Şimdi veriler değişti" filan denebilir. Fakat bu yöntem, meseleyi başkanın çektiği, tek tek ürünler üzerinden tartışma zeminine götürür. Zemin yanlıştır. Temel gıda maddelerinin tümü değerlendirmeye alınmalıdır. Açlık ve yoksulluk sınırı verilerinden hareket edilirse

temel gıda maddeleri dikkate alınmış olur. Çünkü asgari gıda harcaması (açlık sınırı) 4 kişilik bir ailenin asgari mutfak giderlerini kapsamaktadır. Açlık sınırı, çalışan, eşi, (0-6) ve (6-15) yaş gruplarından iki çocuğun Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği asgari kalori miktarı dikkate alınarak tespit edilir.

Türk-İş Araştırma Merkezi düzenli olarak her ay açlık ve yoksulluk sınırını açıklıyor. 4 kişilik bir aile için Türk-İş Nisan 2002 açlık sınırı 325 milyon. Yoksulluk sınırı olan 987 milyondur. Türk-İş Araştırma Merkezi'ne göre geçtiğimiz mart ayında 4 kişilik ailenin açlık sınırı 569, yoksulluk sınırı ise bin 854 YTL'ye çıktı. Başbakan asgari ücreti yüzde 107 artırdık diye övünüyor ama, açlık ve yoksulluk sınırı da aynı oranda artmış. Değişen bir şey yok.

Başbakan çiftçinin de iyi durumda olduğunu iddia ediyor. Oysa işsizlik rakamlarının büyük çıkması karşısında bazı kesimler şu açıklamayı getirmişti: "Türkiye hızlı bir büyüme içinde. Büyümeye rağmen istihdamda yeterli derecede artış sağlayamıyor. Çünkü, ekonomik büyümeyle beraber tarım sektörünün milli gelir içindeki payı küçülüyor. Tarımdan kopan işgücü fazlası tarım-dışı sektörlerle akıyor. Ancak sanayi yüksek işgücü arzı nedeniyle tarımdan kopanlara istihdam yaratmıyor. İşsizlik da azalmıyor."

Yapılan tespit "tarımdan kopuş olduğu" kısmına neredeyse herkes katılıyor. İşsizliğin sebebinin bu kopuş olduğu tespitine ise katılmak mümkün değil. Çünkü ülke sanayisini, ithalata bağımlılığının hızla artması, uluslararası tekellerin taşeronu durumuna düşmesi yönünde bir dönüşüm yaşıyor. Böylesi bir dönüşüm içinde ülke sanayisinin gerekli istihdamı sağlaması imkânsız. Hal böyle olanca işsizlik de ister istemez kronik bir hal alıyor. Beş yıllık AKP iktidarı süresince ekonomi kesintisiz her dönem büyüdü. Hatta bazı dönemlerde büyüme rekorları kırdı. Fakat işsizlik rakamları hiç azalmadı. Resmi verilere göre 2.6 milyon. Yani ülkede çalışabilir nüfusun yüzde 10'u işsiz. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) hesaplama yöntemi nedeniyle bu rakam gerçeği yansıtmıyor. TÜİK, 3,3 milyonluk bir nüfusu "işgücü" ordusuna katmıyor. Kim bunlar? Bunlar, umudunu yitirdiği için iş aramayan ama iş bulursam çalışırım diyenler, mevsimlik işçiler, part-time, iğreti işlerde çalışanlar (eksik istihdam). Bu 3,3 milyon işsizi, 2,6 milyon olarak tanımlanan açık işsiz eklendiğinde işsiz sayısı 6 milyona yaklaşır. İşsizlik oranı da resmen bildirilen yüzde 10 yerine yüzde 22'ye ulaşır. Genç nüfus içindeki işsizlik rakamlarına bakıldığında çok daha 'acı' bir tabloyla karşı karşıya kalınıyor. Resmi rakamlara göre bile genç işsizlik oranı yüzde 19.

Tarımdaki dumuna gelince... Hükümetin IMF destekli sürdürülen ekonomi politikaları tarımı olumsuz etkiledi. Tarımda büyüme, ekonomideki genel büyüme

eğrisinin çok altında kalırken, tarımın milli gelir içindeki yeri de daraldı. Bunun sonucu olarak tarımdan geçinen nüfus azalırken kırlardan kente göç hızlandı.

Tarımın milli gelirden aldığı pay da geriliyor, tarım nüfusu yoksullaşıyor ve mülksüzleşiyor. Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB), son iki yılda (2005-06) 1 milyon 312 bin kişinin tarım sektöründen ayrıldığını tespit etti. Tarımda çalışanlar açısından 2005 yılı bir "kırılma" yılı oldu. Söz konusu yıl 907 bin kişinin tarım sektörünü terk etti. 2006'da tarımsal istihdamdaki sayısal azalma 405 bin kişi oldu. TZOB'un hazırladığı raporlara göre de tarımda çözülme hâlâ devam ediyor.

Ülke çiftçisinin sıkıntısı her geçen gün daha artıyor. Sanayi ürünü ile tarım ürünü arasındaki "makas" gittikçe açılıyor. TZOB'un AKP iktidarı dönemine, 2002-2006 yılları arasına ait verileri üreticinin sıkıntılarını açıkça ortaya koyuyor. Köylü, 2002 yılında 56 ton buğday satarak bir traktör alabiliyordu. 2006 yılında bir traktörü alabilmesi için 70 ton buğday satması gerekti. Aynı dönemde 1 kilo dana eti için ise 22 kilo buğday satarken, şimdi 34 kilo satması gerekiyor.

Türkiye Ziraatçiler Derneği tarafından yapılan çalışmada çiftçinin, ürününü pahalıya üretip ucuza satmak zorunda bırakıldığını gösteriyor: 2002 ve 2006 yılları arasında mazot fiyatı ortalama yüzde 83, üre gübresinin fiyatı ise yüzde 137 artmış. Devlet Su İşleri'nin köylüden aldığı sulama ücreti yüzde 133 oranında arttı. Köylünün tarlaya attığı gübrenin fiyatı yüzde 133 oranında arttı. Girdi fiyatları bu kadar artarken ürün fiyatları girdi maliyetindeki artışların çok gerisinde kaldı: Buğday fiyatı yüzde 63, arpa fiyatı yüzde 66, mısır fiyatı yüzde 41 oranında arttı. Çeltikte fiyat artışı yüzde 25 olarak gerçekleşti. Pancar fiyatı yüzde 20 oranında arttı.

Saat Misali Beyaz Eşya...

Başbakan ekonominin iyiye gittiğini açıklamak için sık sık beyaz eşya satış ve fiyatlarına ilişkin bilgi vermeye başladı: "Geçen üç yıl içinde hem beyaz eşya satışları arttı, hem de fiyatlarda önemli ölçüde azaldı. Yani bu buzdolabında var, bu çamaşır makinesinde var vs. Aynı şekilde televizyonlara geliyoruz. Televizyon fiyatlarında ciddi manada fiyatların düştüğünü görüyoruz. Bunlarda çok önemli, bu insanımızın ekonomiye olan güveninin arttığının açık bir ifadesi ve satışlarda bu derece artarken ortaya bir farklı gerçek daha çıkıyor. O da nedir? O da şudur. Demek ki benim vatandaşım imkân olarak şu anda daha iyi imkânlara sahip, ya evindeki bu tür beyaz eşyaları değiştiriyor ya televizyonları değiştiriyor veyahut evlenenlerin sayısı artıyor ve evlenenlerin sayısı ile birlikte de beyaz eş-

ya satışları artıyor, televizyon satışları artıyor."

Başbakan burada doğru söylüyor. Beyaz eşya fiyatları dövizin ucuzluğuna bağlı olarak düşüyor. Sadece dışarıdan gelen malzemelerin düşüklüğü ile ilgili değil tabii ki... Beko'da, Vestel'de, Arçelik'te vs. işçi ücretleri de bir hayli düştü. Söz konusu düşüş elbette beyaz eşya fiyatlarına da yansıyor.

Kredi kartlarına 24 aya varan taksitler de elbette beyaz eşya tüketimini körüklüyor.

Kredi kartlarının yanı sıra verilen tüketici kredileriyle birlikte toplum borç bacağına saplanmış durumda. 2002 Martı sonunda bankaların kullandığı tüketici kredileri ve kredi kartları 50 milyar YTL'yi buldu. Merkez Bankası verilerine göre, tüketicilerin kredi kartı borçları 18 milyar YTL. Bu kapsamdaki taksitli kredi kartı borçları 6.5 milyar YTL, taksitsiz borçlar ise 12 milyar YTL. Kredi Bankalarının, kredi kartlarından kaynaklanan batık alacakları hızla büyüme devam ediyor. Bankaların batık kredi kartı alacaklarının toplamı 31 Mart itibariyle 1 milyar 505 milyon YTL'ye yükseldi. Böylece her 100 liralık kredi kartı alacağının 8.6 liralık kısmı da batık durumuna geldi. Yılın ilk iki aylık döneminde 56 bin borcunu hiç ödemeyen, 2 bini gecikmeli olarak ödeyen toplam 58 bin isim kara listeye alındı. Kredi kartı borcunu ödemediği ya da gecikmeli olarak ödediği gerekçesiyle kara listede bulunan isim sayısı ise 707 bine kadar çıktı. Bankaların kara listesinde bulunan 700 bin insan. Hiç de iç açıcı değil. Beyaz eşyadaki kullanım oranının artması da iyi bir örnek değil. Bir dönem saat en lüks tüketim malı arasında sayılıyordu, ama şimdi herkesin kolunda mevcut...

İnsandan Sayılmayanlar

Başbakan ağır kriz şartlarının yükünü en fazla hisseden dar gelirli vatandaşları hükümet olarak koruduklarını iddia ediyor. Kömür vb. sosyal yardım uygulamalarını da iddiasının kanıtı olarak sunuyor. Başbakanın yoksullara yaklaşımında, AKP'nin kendi gelenek ve mantığına uygun olan ianeci anlayış kendini gösteriyor. Yoksullara bütçeden pay ayırmak yerine, sorunu, Ortaçağ yaklaşımıyla, zekât ve yardımla çözmeye çalışmak...

İktisatçı Mustafa Sönmez'in araştırmasına göre, sayıları 18 milyon olarak açıklanan yoksul nüfusa 2005 bütçesinden sadece yüzde 1'lik pay verildi. Sönmez, yoksullara düşen yardımın kişi başına ayda 10 YTL olduğunu hesapladı. Günde 4 doların altında gelirle gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılamaya çalışan Türkiye nüfusunun yüzde 26'sını oluşturan 18 milyon kişiye 10 YTL'yi reva

gören AKP, bütçeden milletvekillerine 2005 yılında 53.3 milyon YTL'lik ödeme yaptı. Bu, sayıları 550 olan milletvekili başına yılda 100 bin YTL'ye yakın bir ödeme anlamına geliyor.

Başbakan yukarıda sıraladığımız "başarılarının"(!) temelini şöyle özetliyor: "Merkezine insanı alan, üretim, istihdam, yatırım, ihracat gibi bu kavramlara odaklanmış ekonomi politikalarımız..."

Başbakanın "insanı merkezine alan" söylemi, liberal ideologların sıkça kullandığı fakat kapitalizm koşullarında hayat bul(a)mayan bir temenin ötesine geçmiyor. Düşünün işsizlik verileri hazırlanırken 2 milyon insan insan yerine konmuyor. Evet 2 milyon insan, çalışabilecek durumda olmasına rağmen, 'iş bulamam' diyerek iş aramadığı için, Türkiye İstatistik Kurumu'nun istatistiklerinde 'işsiz' kabul edilmeyerek 'umudu kırıklar' grubunda değerlendiriliyor. Oysa işten umudun kesilmesi bir tercih değil, bir sonuç. Acı sonucun doğmasına yol açan kapitalist sistem, sonucun "kurbanlarını" insandan saymıyor.

Neyin Sonucunda Nasıl Bir Tablo!

Bir yandan dışa açılıp küresel sermayeyle birleşme yaşanırken diğer yandan sermayeler arası kıyasıya bir rekabet yaşanıyor. Rekabetin faturası işçi ücretlerine yansıtılıyor. Ücretler çekilebilecek en alt sınıra çekilmeye çalışılıyor. Verimlilik artışını sağlamak için en az işçiye en çok işi yaptırmanın tüm yolları deniyor. Ucuz dövizin ithal girdi fiyatını ucuzlatması sonucu ithal girdiye yönelen sanayinin "dışa" bağımlılığı gittikçe artıyor. İşçisi yoksul, dışa bağımlı, istihdam yaratmayan sanayi.

Otomotivden beyaz eşyaya, tekstilden gıdaya sanayinin birçok kolunda satışlar rekor kırıyor. Buna rağmen birçok firma kapanma noktasına gelmiş durumda. Acımasız rekabet küçükleri vuruyor. Büyüme ve satış rekorlarına rağmen sermaye vergiden enerjiye maliyetlerin düşürülmesini istiyor. Büyükler daha iyi rekabet edebilmek, orta ve küçük sermaye temsilcileri ise ayakta kalabilmek için...

Acımasız rekabet küçük sermaye gruplarından emekçi sınıflara kadar bir yelpazedikilerin ensesinde boza pişiriyor. Geride kalan bir avuç sermaye grubu ise, ancak, daha büyük çok uluslu emperyal sermayeyle birleşerek yoluna devam edebiliyor. Süreç daha olumluya değil, Türkiye'nin kendi Çin'ini yaratması tartışmalarına gidiyor. Süreç tüm dünyada acımasız rekabetin azaldığına değil, arttığına işaret ediyor. Vaşşi kapitalizmin acımasız rekabet çarkına düşmüş bir ülkede başbakanın iyi tablo yaratma çabası boşunadır. Rakamlar iyiye gideken, fer-

yat edenlerin sayısı artıyor.

Piyasa kuralları bir fetiş haline getirildi. Objektif olduğu, genel geçerliliği olduğu iddia ediliyor. Piyasa kurallarının her topluma her zaman uygulanması tavsiye ediliyor. Eşitsiz gelişme yasalarına sahip kapitalist sistem içerisinde her toplumda aynı sonucu doğuracak ekonomik kurallar mümkün müdür? "Kapitalizmin ne olduğu, nereden çıktığı, ne anlama geldiği ve nereye gittiği" sorularına cevap aramadan sadece rakamlara bakarak iyi ve kötü yorumu yapmak yanılsamaya yol açar. Ve birçok kapitalist sistem ekonomistin iddia ettiği gibi objektif olduğu iddia edilen piyasanın kendi işleyişi içinde fakiri, güçsüzü, ezileni koruyacağı da yoktur. Korumak bir yana tamamen tersi sonuçlar doğurur; piyasanın objektif işleyiş kuralları emekçi sınıfları daha da ezer. "Piyasa kurallarının tam oturması ve zorunlu teknik olanlar dışında fazla müdahalede bulunmadan işletilmesi halinde uzun vadede zenginliğin oluşacağı, büyümenin sağlanacağı ve emekçi sınıfların durumunun da iyileşeceği" savı umutları ötelemenin dışında işlev görmez.

Sonuç olarak objektif olduğu iddia edilen bütün kavramlar, rakamlar, dengeler, istatistikler sadece bir araçtır. Sermaye bu araçları kendi doğrultusunda kullanırken, başbakan, hükümet ve liberal ekonomistler de halkı ikna etmeye çalışıyor.